

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΕΤΟΣ Α'

30 ΜΑΡΤΙΟΥ 1877

ΤΕΥΧΟΣ 3

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ *

Ὀλίγιστοι βεβάζως ὑπάρχουσι μεταξὺ ὑμῶν, τῶν εὐμενῶς παρεχόντων μοι τὴν στιγμὴν ταύτην ἀκρόασιν, οἱ μὴ συναλθόντες ἄλλοτε ποτε, χθὲς μόλις καὶ πρῶην, πέρυσιν ἔτι καὶ προπέρυσιν, εἰς ἀκρόασιν τοῦ ἀνδρὸς, ὅστις ἐκ μοιραίας τῶν ἀνθρωπίνων φορᾶς θαλερὸς ἔτι καὶ ἀκμαῖος τὴν μορφήν, καίτοι πολὺς, νέος δὲ καὶ θαλερώτερος τὴν καρδίαν, ἔμελλε τοσοῦτον ταχέως, αὐτὸς ὁ λόγων ποιητής, νὰ παράσχη εἰς ἄλλους λόγων ἀφορμὴν. Ὀλίγιστοι βεβάζως ἐξ ὑμῶν δὲν ἔχουσιν ἔτι ἐνκυλον τὴν ἐπίχριν καὶ ἀφελῇ ἐκείνην λαλιάν, ἣν τακτικῶς ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ οἶοναί πιστὸς εἰς ἀόρατόν τι ἐθνικὸν σύνθημα, ἀπέτεινεν ὁ Γεώργιος Τερτσέτης εἰς τὴν ἀγαθὴν μερίδα τοῦ ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ, τὴν μερίδα ἐκείνην, ἥτις ἔπαξ καὶ τῶν ἔτους ἐπερίσσευσεν ὀλίγης σχολῆς χάριν ἐθνικῶν ἀναμνήσεων. Ὀλίγιστοι ἐξ ὑμῶν δὲν ἐνθυμοῦνται τὴν σεμνὴν ἀναβυλὴν τοῦ ζωηροῦ γέροντος, οὗτινας ἐσπινθήριζον ὑπὸ τὰς λευκὰς ὀφρὺς οἱ μέλχνες ὀφθαλμοί, οὗτινας ἱλαρὸν καὶ γλυκὺ τὸ μειδίσμα ἐφαίδρυνε τὴν ὄψιν τὴν αὐστηράν, ὅτε ἐν ἡμέρᾳ συνήθως μεγάλῃς ἐθνικῆς πανηγύρεως συνήθροίζεν ἡμᾶς εἰς πανδαισίαν ἀκριφῶς ἐλληνικὴν, καὶ διὰ τῆς ἀφελοῦς ἐκείνης καὶ εὐχραι καὶ ἀπροσκάπτου φράσεως, ἣν τοσοῦτον ἀπερίττως ἐκάλει ἀπλήν γλῶσσαν, ὅτε μὲν ἀνῆγεν ἡμᾶς εἰς εὐκλεεῖς ἀναμνήσεις παρελθόντων χρόνων, ὅτε δὲ ἐχειραγώγει διὰ παραγγελμάτων σοφῶν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἐθνικοῦ καθήκοντος, ὅτε δὲ ἀνέπτυσσε πρὸ τῶν ψυχικῶν ἡμῶν ὀμμάτων κόσμον ὁλόκληρον ποικίλων καὶ ἐπαγωγῶν αὐτοῦ ἀπομνημονεύσεων· καὶ μεταλλάσσων αἰφνῆς τὸν πεζὸν ἀντὶ τοῦ ἐμμέτρου λόγου, ἀνεπήδα ἐνθους εἰς τοῦ Πηγάσου τὰ νῦτα καὶ ἀπήγγελλεν ἡμῖν σήμερον τὴν *Κόρινθον* καὶ τὸν *Πίνδαρον* καὶ αὖριον τοὺς *Γάμους* τοῦ *Ἀλεξάνδρου*.

* Ἀπηγγέθη ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ Παρνασσῶ τὴν 21 Μαρτίου 1875.

Ἀληθῶς, κύριοι· ἡ σαμνὴ αὐτὴ ῥητορικὴ ἀναβολὴ παρκαμένει ἐπὶ ζωηρᾷ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν πλείστων ἐξ ἡμῶν, καὶ διὰ τοὺς εὐλαβῶς ἀποταμιεύοντας ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τὰς παρκαταθήκας τοῦ θθίνοντος ὁσημέρῃ καὶ ἐκλείποντος ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου τὸ ὄνομα Γεώργιος Τερτσέτης ἀποτελεῖ οἶονεὶ ἑμβλημα τῆς μνήμης ἡμῶν τῆς ἐθνικῆς, καὶ συγκολληθεὶς εἰς ἕνα ἄνδρα, εἰς μίαν καρδίαν, νεκρὸν πάντοτε ὑπὸ τὸν παγετὸν τοῦ γήραος, εἰς μίαν γλῶσσαν, ἔντονον ἤχουσαν πάντοτε ἀπὸ τοῦ βήματος, τὰς παραδόσεις ἡμῶν τὰς ἐθνικὰς, τὰς ἀναμνήσεις τοῦ χθесινοῦ ἐπὶ παρελθόντος ἡμῶν, τοὺς πόθους τοῦ νῦν Ἑλληνας καὶ τὰ ἱερὰ αὐτοῦ καθήκοντα, τὰς δάφνας τοῦ πρώην Ἑλληλος καὶ τὴν ἱερωτέραν αὐτοῦ κληρονομίαν.

Ταῦτα πάντα ἡσθάνετο ὁ Τερτσέτης ὡς πολλοὶ ἴσως ἐξ ἡμῶν αἰσθάνονται· πλὴν δὲν ἤρκετο αὐτός αἰσθανόμενος μόνον καὶ σιγῇ. Ὁ ἀσπράπτων ἐκεῖνος ἐλληνικὸς διάκσμος, ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος σύνδεσμος τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου Ἑλληνας, ὁ τοσοῦτον ἐντελῶς διὰ τοῦ Τερτσέτου ἐκπροσωπούμενος, πᾶσαι ἐκεῖναι αἱ ἀναμνήσεις καὶ αἱ ἐλπίδες, πάντες ἐκεῖνοι οἱ πόθοι καὶ τὰ καθήκοντα συνεκλύων καὶ συνετάρασσον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀνεπτέρουν εἰς λόγους θερμοὺς τὴν καρδίαν του σφριγῶσαν, καὶ ὁ λόγος ἀνέβαινεν ἐπὶ τὰ χεῖλη, καὶ ὁ Τερτσέτης ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ βῆμα.

Τὸν ἠκούομεν τότε πάντες ἀπνευστί, καὶ ἡσθάνομεθα παλλόμενα τὰ στήθη ἡμῶν, καὶ ἡσθάνομεθα αὖραν γνησίαν ἐλληνικὴν προσπνέουσαν ἀπὸ τοῦ Μεσολογγίου καὶ τοῦ Φαλήρου, ἀπὸ τῆς Τριπόλεως καὶ τῆς Ἀραχώδης, καὶ ἀνεόριπίζοντο αἱ ἀναμνήσεις εἰς ἐλπίδες, καὶ ἀνεπλάττετο τὸ παρελθὸν εἰς μέλλον, καὶ ὁ βίος τῆς Ἑλλάδος ὁ παλαιὸς συνεδέετο πρὸς βίον τῆς Ἑλλάδος νέον, καὶ σύνδεσμος αὐτῶν ἦν ὁ ῥήτωρ ἐκεῖνος, ὁ γόησσαν ἔχων τὴν γλῶσσαν, καὶ ἀρελῇ καὶ ἀπέριττον τὴν λαλίαν.

Ναί, κύριοι· ῥήτορας ἰδίως ἐθνικοῦ διατηροῦμεν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὴν εἰκόνα, διατηροῦντες τοῦ Τερτσέτου τὴν μνήμην. Καὶ ὁμοίως ὁ Τερτσέτης ἦν ποιητικὴ ἰδίως καὶ κατ' ἐξοχὴν φύσις, καὶ οἱ λόγοι του πάντες ἦσαν ποιήματα μᾶλλον ἐν πεζῷ λόγῳ ἢ ἐργα ῥητορικά. Οὐδὲν σχεδὸν ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς τὸ ῥητορικῶς τετεχνημένον, οὔτε ἐκδόσμου αὐτοῦ σχήματα ῥητορικὰ καὶ πλατυσμοὶ καὶ τὰ συνήθη ἄνθη τῶν τεχνιτῶν τοῦ λόγου. Ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀτεχνος ἀλλ' ἐπίχαρις καὶ πλήρης θαγγήτρου συναρμυγῆς ἀφελοῦς καὶ ἡέρου ἐπικῆς διηγήσεως καὶ γοργότητος λυρικῆς καὶ πάθους δραματικοῦ. Πού μὲν ἀνέπτυσσεν ἡσυχῶς τὰς ἰδίους αὐτοῦ ἀπομνημονεύσεις ὁ πολὺς ῥήτωρ, καὶ εἶχε τότε ἡ ἀφήγησις αὐτοῦ τὴν γαλήνην πᾶσαν καὶ τὴν χάριν τοῦ ἀπολόγου· πού δὲ ἀνακόπτων αἴφνης τῆς διηγήσεως τὸν ῥοῦν, καὶ ὑπὸ αἰφνιδίου ἀναπτερούμενος ἐμπνεύσεως ἐφέρετο ἐνθους καὶ ταχὺς εἰς τοὺς αἰθέρας τῆς λυρικῆς ποιήσεως· πού δὲ εἰς συνεσφριγμένον καὶ ἀπέριττον, μεστὸν δὲ ἁδρῶν νοημάτων διάλογον μετατρέπων τὸν λόγον, ὑπεδέετο πρὸς ὡπον δραματικοῦ ποιητοῦ, καὶ δράματος σκηνὴν ἀληθῆ ἀπήγγελλον τὰ

θερμὰ τοῦ χεῖλη εἰς τὸ μέχρι δακτύων πολλάκις συγκεκινημένον ἀκρατήριον αὐτοῦ.

Ἦτο λοιπὸν ἀληθῶς καὶ κατ' ἐξοχὴν ποιητὴς ὁ Γερτσέτης, καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐν ταῖς οἰκισθήσαστε παραγωγαῖς τοῦ καλάμου του, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ ὁμιλίᾳ καὶ ταῖς τράποις αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ ἔτι τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ. Τοῦτο δὲ οὐχὶ ἐκ ζητήσεως καὶ τέχνης, οὐχὶ ἀπὸ μελέτης καὶ σκοποῦ, ὅπως κατὰ συρμόν τινα οὕτως εἰπεῖν καὶ πρὸς τρυφερὰν καὶ εὐπαθεῖ πολλὰκις τοῦ ὁρκίου ἡμῶν φύλου συγχίνησιν, ἐπιτηδεύονται τῶν παρ' ἡμῖν μουσολήπτων πολλοί· ἀλλ' ἐξ ἀληθοῦς καὶ ἀναπιπλάττου καὶ ἀψευδιώτου φύσεως, μετ' ἀφελείας ἀναπιτηδεύτου καὶ σχεδὸν παιδικῆς, χωρὶς ἐπιγνώσεως, χωρὶς σκοποῦ, μακρὰν πάσης ἐπιδείξεως.

Διὰ τοῦτο, κύριοι, τολμῶν νῦν ἀπασχολήσω ὑμᾶς ἐπὶ τινὰς στιγμὰς διὰ βραχείας μελέτης περὶ τοῦ Γεωργίου Τερτσέτου, περὶ τοῦ ποιητοῦ ἰδίως καὶ πρὸ πάντων θέλω λαλήσει ἡμῖν, περὶ τὰς ποιήσεις αὐτοῦ θέλω διατρίψει, καὶ τὴν ποιητικὴν τῆς ψυχῆς του ἐκδήλωσιν θέλω προσπαθήσει νὰ ἀνταποδώσω εἰς ὑμᾶς δι' ὀλίγων τινῶν καὶ ἀτελῶν ἴσως γραμμῶν, μικρὸν μὲν ἐκ τῆς μικρότητος τῆς ἐμῆς σχολῆς ἀποφέρων τὸ ἀνέγνωμα, βραχὺ δ' αὐτὸ πρὸς τὴν ὑμετέραν ὑπομανὴν προσημετῶν.

Ὁ Γεώργιος Τερτσέτης εἶνε ὁ γνησιώτερον ἑλληνικὸς πάντων ἴσως τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ, τῇ τε πικραιτέρᾳ καὶ τῇ νέᾳ, ἀντανεκλάται ἀψευδέστατα καὶ καθαρώτατα ὁ ἀληθὴς ἑλληνικὸς βίος, ὁ γνησίως ἐθνικὸς διάκροτος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, καὶ ἀντικατοπτρίζεται ἰδίως μετὰ θαυμαστῆς πίστεως καὶ γαλήνης τὸ σύνολον ἐκεῖνο τοῦ ποιητικοῦ βίου τῶν χθὲς καὶ πρόφην εὐκλεῶν ἡμῶν χρόνων, οὗτινος τὰς ἰδέας καὶ τοὺς πόθους, τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἐλπίδας, τὰς παραδόσεις καὶ τὰ φρονήματα τοσοῦτον πρωτοτύπως διετήρησαν τὰ δημοτικὰ ἡμῶν ἔθνη, ἢ τιμιωτάτῃ αὐτῇ κεκληροθήκη τῆς συγχρόνου ἡμῶν ἱστορίας. Εἶχεν ἐνστερνισθῇ οὕτως εἰπεῖν καὶ ἐνσαρκώσει ἐν ἑαυτῷ ὁ ποιητὴς ἡμῶν τὸν βίον τῆς νέας Ἑλλάδος ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ ἐξωτερικῇ ἐκδήλωσει. Τὰ ἦθη καὶ ἔθνη τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ—οὐχὶ ἐννοεῖται τοῦ σημερινοῦ, τοῦ ἐκπεπολιτισμένου, τοῦ πιθηκίζοντος τοὺς Παρισίους καὶ τὴν Βιέννην, ἀλλὰ τοῦ ἀξέστου, τοῦ ἀπολιτίστου καὶ ἑλληνικωτέρου Ἑλληνισμοῦ,—τὸ ἀναπιτήδευτον τῶν τρόπων αὐτοῦ, τὸ ἀκόμψως ἀπείριτον ἀλλὰ πρωτότυπον τοῦ ἥθους του, τὴν γλῶσσαν του αὐτὴν, τὴν πτωχὴν μὲν ἴσως καὶ δύσχρηστον πρὸς τὰς σημερινὰς ἡμῶν ἀνάγκας, μελωδικὴν ὅμως καὶ εὐχρουν,—ταῦτα πάντα ἐλάτρευεν ἐκ μέσης αὐτοῦ καρδίας ὁ Τερτσέτης, καὶ οὐ μόνον ὡς ἐν νάρθηκι ἀπεσταμίενον ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ποιήσει του πιστάτατα ἀπετύπου, καὶ πράττων δὲ καὶ λέγων ἀντανέσθη μετ' ἀφελείας καὶ χάριτος. Ἀφ' αὐτοῦ τὸ πρῶτον, πρὸ τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν, κατήλθεν ἐκ Παρισίων εἰς τὴν Ἑλλάδα, νεαρόν ἔτι τῆς Ζακύνθου βλάστημα, ὁ Γεώργιος, καὶ

προσηγόρευσε τὴν ἀπὸ τῆς προτεραίας μόλις ἡλευθερωμένην πατρίδα, διὰ τοῦ ποιήματος αὐτοῦ: τὸ *Φίλημα*, μέχρι τῶν ἐτχάτων αὐτῶν τοῦ βίου του ἡμερῶν, κύριον καὶ προσφιλές αὐτοῦ μέλημα εἶχεν ὁ τοῦ Φοσκόλου συμπατριώτης τὴν σπουδὴν καὶ τὸν θαυμασμόν τοῦ τε πρακτικοῦ καὶ ποιητικοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἠγάπα δὲ ἰδίως καὶ ἐμελέτα καὶ ἀπεμνημόνευε τὰς εἴτε ἐν πεζῷ εἴτε ἐν ἐυμέτρῳ λόγῳ παρεχόμεναις τοῦ ποιητικοῦ τῆς Ἑλλάδος παρελθόντος, ὡς εὐλαβείας διετήρει ἡ μνήμη τοῦ λαοῦ. Πολλὰ καὶ θήμενος παρὰ τὴν φιλίαν ἀπλῆς χωρικῆς καλύβης, ἀπέναντι γυραίου καὶ λησιμονημένου λειψάνου τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, ἠκροάζετο τοῦ συγκεκινημένου γέροντος, ἀφηγουμένου ἡρώϊκὴν τινα σελίδα τῆς χθесινῆς ἱστορίας, ἢ ψάλλοντος τὰ κατωρθώματα ἀδουλῶτου κλέφτου τοῦ Πίνδου καὶ τῆς Οὔτης, καὶ ἐδάκρυεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ βλέποντος δακρύοντα ἐκείνου τὰ ὄρματα, καὶ ἀπεμνημόνευε τὸ ἀκρόαμα, καὶ ἐμάνθανεν αὐτὸ ἐκ στήθους, καὶ τὸ ἀνέγραφε μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας ἐν τοῖς μυχοῖς τῆς καρδίας του. Ἀλλοτε, μεθ' ὑπομονῆς προσέχων εἰς τὰ φιλόμυθα καὶ χνοάζοντα χεῖλη γραίας τινὸς τῶν Ἀθηνῶν, καὶ καρτερικῶς φέρων πᾶσαν αὐτῆς τὴν τερβρείαν καὶ πάσας τῆς μνήμης αὐτῆς τὰς παρεχόμεναις καὶ τὰ ὀλισθήματα, ἐτέρεπετο μέχρι γοητείας ἐν τῇ ἀκρόασει παλαιοῦ τινος μύθου ἢ παραλογῆς στιχηρᾶς, καὶ κατέγραφε καθ' ὑπαγόρευσιν ἐκείνης, μειδιώσης καὶ ξενίζομένης πρὸς τὸ θέαμα, τοὺς ὑποσκάζοντας στίχους τῆς. Ἀλλοτε πάλιν, περιερχόμενος τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, ἀνεζήτηι καὶ συνέλεγεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ τοῦ λαοῦ τὰ ἄσματα ἡμῶν τὰ δημοτικά, καὶ πολλὰ αὐτῶν, ἄγνωστα καὶ ἀποπεπλανημένα, ἔσωσεν ὁ Τερτσέτης ἀπὸ τῆς λήθης.

Ἀπὸ τοιούτου γνησίως ἐθνικοῦ σπόρου βλαστήσασα ἡ ποίησις ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ποιητοῦ ἡμῶν, οὐδόλως ἄπορον, φυσικώτατον δὲ τούναντίον καὶ εὐεξήγητον, ὅτι διεμορφώθη κατὰ τε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν μορφήν ἀληθῶς ἑλληνική, ἀφελὴς πρὸ πάντων καὶ ἀνεπιτήδευτος, εὐχρους δὲ καὶ μελωδική, ἀποπνέουσα πανταχοῦ σχεδὸν τὰ δροσῶδες ἄρωμα τοῦ θύμου τῶν ἑλληνικῶν βουνῶν ἢ τὴν ὀξεῖαν ὁσμὴν τῆς πίτυος τῶν ὀρέων, καὶ φέρουσα πρόδηλον τὸν ἐπίχαριν τύπον τῶν δημοτικῶν ἡμῶν ἁσμάτων, τὸν μοναδικὸν ἐν τῇ δημώδει ποιήσει πάντων τῶν ἔθνων· τοῦτο δὲ οὐχὶ κατὰ μίμησιν αὐτῶν δουλικήν, ἀλλὰ κατ' ἐμπνευσιν ἐλευθέρην, ἐξ αὐτοῦ, ὡς προεῖπον, τοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ.

Διὰ τοῦτο δ' ἐπίσης καὶ ἡ ἐξωτερικὴ τῆς ποιήσεως αὐτοῦ περιβολή, ἡ γλῶσσαι τῶν ποιημάτων του, — ὡς καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ πεζοῦ αὐτοῦ λόγου — ἦν ἡ γνησία καὶ καθαρὰ δημοτικὴ, ἡ γλῶσσα δηλαδή τῆς δημοτικῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, ἡ γλῶσσα τοῦ Μηλιώτη, τοῦ Ζήκου, τοῦ Διάκου καὶ τοῦ Μπουκουβάλα, ἡ γλῶσσα τοῦ Διάκου, τοῦ Μπότσαρη καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη. Ὑπὲρ τῆς γλώσσης ταύτης ταχθεὶς καὶ ταύτην ἀσπασθεὶς ὁ Τερτσέτης, ἐν μέσῳ τοῦ μεγάλου καὶ κρατεροῦ γλωσσικοῦ ἀγῶνος, ὃν παρὰ τὸν ἄλλον ἐκεῖ-

νον, τὸν δι' αἵματος καὶ σπέρματος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης γινόμενον, συνεκρότουν τότε οἱ ἄνδρες τῶν γραμμῶν ἐπὶ τοῦ χάρτου διὰ γραφίδος καὶ μέλανος, ἔπραξε τοῦτο οὐχὶ ἐκ δογματικῶν ἐπιχειρημάτων καὶ γλωσσικῶν θεωριῶν παλαιαί, ἀλλ' ἐξ ἐμπειρίας καὶ αὐτομάτως. Τοιαύτη εἶχε βλαστήσει ἐν αὐτῷ ἡ γλῶσσα, ὅπως τοιαύτη, οἷα προεῖπον, εἶχε βλαστήσει καὶ ἡ ποίησις.

Ἄν ἀληθεύει, καὶ ἀληθεύει, κύριοι, ὅτι ἐν παντὶ ἀληθινῷ καλλιτεχνικῷ ἔργῳ εἰσὶν ἀλληλένδετα καὶ συμφυῆ οὕτως εἶπεῖν ἡ οὐσία καὶ ἡ μορφή, ἀμοιβαίως ὀριζόμεναι καὶ συγχρόνως γεννώμεναι, ὥς εἶνε, ὡς καὶ εἶνε, ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι τὸ ἐν τοιαύτῃ τινὶ γλώσσῃ γεγραμμένον ποίημα, εἰς ταύτην καὶ μόνην ἔπρεπε νὰ γραφῇ, διότι τοιαύτην ἐγεννήθη περιβεβλημένον μορφήν, ἔστω πρόσθετον, εἰ καὶ περιττόν ἴσως, ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ταύτης ἐπιχείρημα ἡ ποίησις τοῦ Τερτσέτου καὶ ἡ γλωσσικὴ αὐτῆς περιβολή.

Δὲν ἔγραψε δημοτικὴν γλῶσσαν ὁ Τερτσέτης, ἐπισταμένως μελετήσας, καὶ μετὰ σπουδαίαν σκέψιν πεισθεὶς, ὅτι εἰς ταύτην καὶ μόνην ἔπρεπε νὰ γράφῃ· δὲν ἐξέλεξεν αὐτήν, κατακρίνων καὶ κατηγορῶν καὶ ἀποκλείων ὡς μεμολυσμένην τὴν καθαρύουσαν, τὴν λογίαν· δὲν ἐτάχθη ὑπὲρ τούτου μάλλον ἢ τοῦ ἄλλου διαλεκτικοῦ ιδιώματος τῆς Ἑλλάδος, τοῦτο ἐκείνου προσιμῶν· δὲν συνέταξεν, ὡς ἄλλοι, διὰ πολλῶν κόπων καὶ σπουδῆς παντοδαπὴν ἐν σχήματι λεξιλογίου συναγωγὴν πάσης παραδόξου καὶ σπανίας δημοτικῆς λέξεως, ἀπομνημονευθείσης ἐδῶ ἢ ἐκεῖ τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἀγρεύῃ ἐν αὐτῇ τοὺς γλωσσικούς τοῦ μαργαρίτας καὶ ἔχη συγχρόνως τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἐρμηνεύῃ αὐτὸς ἐαυτὸν ἐν σημειώσεσι, γεγραμμέναις . . . διὰ καθαρύσεως γλώσσας· δὲν ὑπερμάχησεν αὐτῆς διὰ σοφῶν ἐπιχειρημάτων, οὔτε ἔγραψε δημοτικὸν ἰδίωμα, ὅπως ἐνεργήσῃ προσηλυτισμὸν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἰδρύσῃ σχολήν. Οὐχί! Ἐγράψε γλῶσσαν δημοτικὴν ἀληθῆ, καθαρύουσαν, ἀνεπιτήδευτον, πτωχὴν ὥς ἂν θέλετε, ἀλλὰ κομψὴν χωρὶς τινος ἀξιώσεως ἢ ζητήσεως τετεχνημένης, διότι τοιαύτην ἀναγκασίως ἔπρεπε νὰ γράψῃ γράψας ὅ,τι ἔγραψε, διότι ὁμῆμοις ἐγεννήθησαν ἐν αὐτῷ ἡ τε ποίησις καὶ ἡ γλῶσσα.

Ἀμυδρῶς μόλις πρὸς καὶ πρὸς ὑποφάνονται ἐν τοῖς πρώτοις αὐτοῦ ποιήμασιν ἔχοντι τινὰ ὀλίγιστα καὶ εὐδαιμονολόγητα τῆς μητρικῆς αὐτοῦ ζακυνθίαν γλῶσσαν, οἷον αἰ ἀναμνήσεις ὥχραι τοῦ ἐπτανήσιακου ιδιώματος, — ὡς ἐν παραδείγματι ἡ λέξις *λάμνω*, ἡ πρόσθεσις *ὄχ* ἀντὶ τῆς *ἐκ* καὶ ἄλλα τινὰ — ἀλλὰ ταῦτα ἐκλείπουσι παντελῶς σχεδὸν ἐν τοῖς νεωτέροις αὐτοῦ ἔργοις, καὶ ἡ ὁμαλή, ἀπροσκόπτως ῥέουσα γλῶσσα τοῦ ποιητοῦ ἡμῶν εἶνε πάντοτε ἢ ἀπὸ τοῦ γενικοῦ στόματος τοῦ συνόλου τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ πηγάζουσα, ἢ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐννοουμένη, ἢ ἐπὶ τῶν ὁρέων ἡμῶν ἀντηχήσασα, ἢ ἐν τῇ δημοτικῇ ἡμῶν ποιήσῃ διακωνισθεῖσα.

Μετὰ τὰ γενικώτερα ταῦτα, ἐπιλαμβάνομαι νῦν εἰδικώτερων τῶν ποιημάτων τοῦ Γεωργίου Τερτσέτου.

Πρῶτον κατὰ χρονολογικὴν τάξιν τῶν ἐκδοθεμένων ποιητικῶν ἔργων τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ εἶνε τὸ *Φίλημα*, οὗτινος καὶ ἑνωτέρω ἐμνημόνευσα. Ἐν ποίημα τοῦτο, ἐκ πεντακοσίων πεντήκοντα περίπου διμέτρων καὶ ἀνομοιοκαταλήκτων ἱαμβικῶν στίχων, ἐξεδόθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ ἔτος 1838, καὶ ἐπιγράφεται μετὰ μετριοφροσύνης, ἣν εἰς πολλοὺς τῶν νεωτέρων ἡμῶν ἀοιδῶν ἠδυνάμεθα νὰ εὐχρηθῶμεν: *Δοκίμιον ἐθνικῆς ποιήσεως*. Εἶνε δὲ προσφώνησις πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐλευθέραν καὶ βασιλευομένην ἤδη, καὶ πρὸς τὸν νέηλυν τότε πρῶτον αὐτῆς βασιλέα, τὸν αἰμνῆστον Ὀθῶνα. Ὁ ποιητὴς παριστᾷ, ἐν εἰδυλλιακῇ ἀληθῶς καὶ πλήρει γοήτρου εἰκόνι, τὴν ἐν πολέμῳ καὶ ἐμφυλίῳις σπαρταγμοῖς σκληρῶς δεδοκιμασμένην, καὶ κατάπονον πλῆρον καὶ βαρυσάλγῃ πατρίδα, οἷον εἰ δεχομένην τὸν πρῶτον τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀγάπης ἀσπασμὸν ἐκ τοῦ νεκροῦ χείλους τοῦ πρώτου αὐτῆς βασιλέως. Ἐνθους περιγράφει τὸ πάθος τῆς τάξεως τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ διαδραμὸν χαρμῶτονον ἐκεῖνο σκίσημα, καὶ μετὰ τρυφερᾶς περιπετειᾶς κατὰγει εἰς χαίρετισμόν τοῦ νέου ἡγεμόνος νέους καὶ νεανίδας ἀνθοφόρους, ἀνδρας ἡλικιαστὰς καὶ τραχεῖς πολεμάρχους, παιδία γλυκὺ μειδιῶντα, καὶ γέροντας ἀκρόοντας πολιοῦς. Εἶτα, μεταπηδῶν αἰφνης, ἀτέχνως μὲν ἴσως ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς θερμότητος εἰς τὴν παλαιὰν γερμανικὴν πατρίδα τοῦ βασιλέως ἐκείνου, καὶ μακαρίζων αὐτὴν ὅτι τοιοῦτον παρήγαγε βλάστημα, ἀφηγεῖται συγκινητικώτατον διάλογον τοῦ παλιότριχος Λουδοβίκου καὶ τοῦ νεανίσκου Ὀθῶνος, πρεισάγει πολλὰς εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν ἐνδόξων σελίδων τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας, καὶ καταπαύει τὸν λόγον παρακαλῶν τὸν γέροντα βασιλοπάτορα νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν χώραν τὴν ἐλληνικὴν.

Ἐν αὐτῷ τῷ πρώτῳ μετριοφρονι δοκιμίῳ τῆς ποιήσεως τοῦ Τερτσέτου, ὅπερ ὀρθότατα καὶ προσφυστάτα ἐπέγραψεν ὁ ποιητὴς ἡμῶν *ἐθνικῆς ποιήσεως δοκίμιον*, καταφαίνονται ἡδὴ πᾶσι καὶ τοῦ αἰ. ἀρεταί, ἡ ἀφέλεια, ἡ χάρις, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ φυσικὴ τοῦ αἰσθήματος θερμότης, ἡ ἐνγνώστεια καὶ τὸ ἀνεπιτήδευτον τῆς ἐκφράσεως. Σελίδας τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ποιήσεως νομίζει τις ὅτι ἀναγινώσκει, ἀναγινώσκων τὸ *Φίλημα*, καὶ ἅπαντὰ ἀληθῶς ἐν αὐτῷ πάντα ἐκείντης τὰ πλεονεκτήματα, ὥς καὶ πάσας τὰς συμφυεῖς εἰς τὴν ἀτεχνον καὶ δημώδη ποίησιν ἐλλείψεις, οἷον τὸ ἀσυνάρτητον πολλαχθοῦ τῶν ἐννοιῶν, τοῦ ρυθμοῦ ἐνίοτε τὸ χωλαῖνον ἢ τῆς ἐκφράσεως τοῦ καίπου τὸ ἀνεπαρκές. Ὅ,τι ὁμῶς ἰδίως ἐπικρατεῖ ἐν τῷ *Φιλήματι* καὶ δίκην φαινοῦ μετεώρου ἐπιλαμβάνει αὐτὸ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, εἶνε μόχιος καὶ θερμὴ τῆς πατρίδος ἀγάπη, πικνηγυρισμὸς ἐνθους τῆς Ἑλλάδος, ἔρως ἀληθὴς πρὸς τὰ ἀρρενωπὰ κάλλη τῆς ἐλευθερωμένης ἡρώιδος.

Ἀντὶ ὁμῶς πεζῶν καὶ ψυχρῶν ἀνεκπτώξεων, θὰ προτιμῆτετε βεβαίως, κύριοι, νὰ ἀκούσητε λαλοῦντα αὐτὰ τὰ εὐγλωττα χεῖλη τοῦ ποιητοῦ.

Ἰδοὺ πῶς ἀρχίζει τὸ Φέλημα, πῶς προσαγορεύει ὁ ποιητὴς τὴν πατρίδα του:

«Ἑλλάδα μου, πατρίδα μου,
ὦ κάπε τῶν γονηῶν μου!
Ὡ καλὴ γῆ, ποῦ γεύθηκα
πρῶτη φορὰ τὸν ἥλιο,
κ' εἶδα τ' ἀστέρια τῆς νυκτός
καὶ τὴν γλυκεῖα σαλήνη,
κι' ἄκουσα τὰ λαλούμενα
ἔς τὸ ἥσυχο ἀκρογιάλι.
κ' εἶδα κοράσια νὰ πηδαῦν
καὶ νέκεις παντραμέναις,
καὶ τὸ φεγγάρι τὰ ξανθὰ
μαλλιά τους νὰ φωτίζει.
Τὰ παλλητκάκια μὲ φωνὴ
ἀκοίμητη κι' ὠραία
ἤχολογοῦσαν τοῦ ἔρωτος
ἢ τῆς αὐγῆς τὰ κάλλη,
ἢ τὸν Μιαούλη τραγουδοῦν,
ἢ τῶν Ψαρρῶν τοὺς νέους,
ποῦ καίουν, θάρτουν τὸν ἐχθρὸν
ἔς τὴν ἦρα ποῦ δειπνοῦσε.—
Καλὴ πατρίδα μου, ἔκουσε
νεώτατα τραγοῦδι.

—
Ὡσὰν παρθένα λυγερή,
ἔς τῆς νηότης τὸ λουλοῦδι,
ποῦ ἔχει τραγοῦδια καὶ χαράς,
ποῦ ἔχει θρασυάτα χεῖλη,
τέτοιαις λογῇς Ἑλλάδα μου
ἢ εὐμορφιά σου φέγγει,
γιατί σ' ἐφίλησε καλὸς
κι' ἀνδραιωμένος νέος. . . .
Τὸ πρόσωπό σου ἀνάδωσε
τὴν πρώτη κοκκινιάδα,
ἴσ' ἂν εἴν' τοῦ ῥοῖδου τὰ κλωνιά,
ἢ ῥοδοκρίας τὰ ἄνθη,
ποῦ ἔς τὰ γλυκοχαράγματα
ἀνοίγουν τὸ κλάδι τους,
κι' ἀπ' τὴν πολλὴν τους εὐωδίαν
λιγοθυμᾷ ὁ διαβάτης.

Πολλὰς ἔτι ἄλλας, ὥρκιας ἐπίσης σελίδας, ἡδυνάμην νὰ ἐκλέξω ὡς εὐχά-
ριστον ὑμῖν ἀκρόαμα, οἷον τὴν περιγραφὴν τῶν εἰς τὸν νεκρὸν βασιλέα προσ-
ερχομένων ἐπὶ τοῦ πλοίου χωρικῶν, ἢ τοὺς περιπαθεῖς λόγους τοῦ γέροντος
Λυδοδοίκου πρὸς τὸν νεοστεφῆ αὐτοῦ υἱόν· ἵδεν τὸ ἐπιχειρῶ ὅμως, φοβούμε-
νος μὴ τὸ γέληνόν καὶ διασπῆς νῆμα τῆς ποιήσεως τοῦ Τερτσέτου μὲ πα-
ρασύρη πέραν τῶν ὁρίων μεμετρημένου ἀνυγνώστου.

Μετὰ τὸ Φίλημα ἐξέδωκεν ὁ ποιητὴς κατὰ τὸ ἔτος 1847 ἐν Ἀθήναις τὴν *Ἀπλὴν Γλῶσσαν*, ἥτοι συλλογὴν ποιημάτων καὶ διηγήσεων, ἐν ᾗ κατὰ παράδοξόν τινα καὶ ἀνεξήγητον σκέψιν, περιέλαβεν οὐ μόνον ἰδίως ἐκυτοῦ ποιήσεις, ἀλλὰ καὶ τινὰς τοῦ Τρικούπη, καὶ ἄλλας, ὧν δὲν κατώρθωσα νὰ μάθω τὸν ποιητὴν, καὶ τοι βοηθούμενος ὑπὸ τῆς μνήμης καὶ τῶν γνώσεων τοῦ κυρίου Φιλαδελφέως, στενοῦ φίλου τοῦ Τερτσέτου, ὃ καὶ δημοσίᾳ νῦν εὐγνωμονῶ ἀνθ' ὅσων παλυτίμων ἀληθῶς εἰδήσεων εὐχρεστήθη νὰ μοὶ παράσχη περὶ τούτου. Οὕτως, ἀναμφισβήτητα τοῦ Τερτσέτου ποιήματα περιλαμβάνει ἡ *Ἀπλὴ Γλῶσσα* τὰ ἑξῆς: *Εἰς τὸν Ἀποσπερίτη*, *Τραγοῦδι τῶν Ἀθηναίων*, ἡ *Ἀγλαΐα*, ἡ πλάνη τοῦ χοροῦ, ἡ τέσσαραις *Λεμονιαὶς*, ἡ *ραχούλα* τῆς *Αἰγίνας*, ἡ *Ἀναστασία*, ὁ *Ἰμπραῖμης* καὶ ὁ *Κιουταχῆς*, ἡ *δικαία ἐκδίκησις*, *Κυνηγὸς* πρὸς τὰ ποιεῖα, καὶ *Εἰς τὴν Γλυκερίαν*. Εἰς τὰ ποιήματα ὅμως ταῦτα δὲν θέλω μακρότερον παραμείνει, καθότι προδήλως καὶ ἀνεκτιρέρητως εἰσι τὰ ἀσθενέστατα τῆς λόρας τοῦ Τερτσέτου μελωδήματα, ποιήματα ἐκ προφάσεως γεννηθέντα τὰ πλεῖστα, ὡς ὑποθέτω, ἥτοι *Gelegenheitsgedichte*, ὡς ἀποκαλοῦσιν αὐτὰ οἱ Γερμανοί. Ἐκτὸς στίχων τινῶν τοῦ *Ἀποσπερίτου*, τῶν ἐν ἀρχῇ στροφῶν τῆς *ραχούλας* τῆς *Αἰγίνας* τῶν τελευταίων στίχων τῆς *Ἀναστασίας* καὶ τῶν περὶ τὸ μέσον τοῦ *Ἰμπραῖμη* καὶ τοῦ *Κιουταχῆ*, ἐν οἷς ἀναγνωρίζει τις τὸν γνήσιον καὶ ἀληθινόν Τερτσέτην, τὰ λοιπὰ εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὠχρὰ στιχοῦργησις τόπων κοινῶν, ἐν οἷς οὔτε τὸ αἶσθημα περισσεύει, οὔτ' αὐτὴ ἡ τοσοῦτον συνήθης παρὰ τῷ ποιητῇ ἡμῶν χάρις ἐπιφαίνεται.

Διὰ τοῦτο μεταβιβάζω ταχὺς εἰς δύο ἑλλὰς, τὰ γνωστότατα καὶ κυριώτατα κατὰ τὴν κοινοτέραν γνώμην, ποιήματα τοῦ Τερτσέτου, τὸ μὲν ἐπιγραφόμενον *Κόρινθα* καὶ *Πίνδαρος*, τὸ δὲ *Οἱ γάμοι* τοῦ *Μεγάλου Ἀλεξάνδρου* καὶ τῶν *Μακεδόνων* στρατηγῶν εἰς τὰ *Σοῦσα* τῆς *Περσίας*. Τούτων τὸ μὲν πρῶτον ἐνγράφη ἐν ἔτει 1853 καὶ ὑπεβλήθη εἰς τοῦ ἔτους ἐκείνου τὸν ποιητικὸν διαγωνισμὸν, τὸ δὲ δεύτερον, γραφέν ἐν ἔτει 1856, ἠγωνίσαστο ἐπίσης τοῦ ἔτους ἐκείνου τὸν ἀγῶνα. Ἦτο ὥρξια τότε ἀληθῶς ἡ ποιητικὴ ἐκείνη πηλαίστρα, ἣν ἐκάσμουν ὁ Ζαλοκώστας, ὁ Τερτσέτης, ὁ Καρακούτσας, ὁ Βερναρδάκης. Ποιηταὶ πρὸς ποιητὰς ἠγωνίζοντο, ἡ εὐγενής δ' ἐκείνη σταδιοδρομία δὲν εἶχεν ἔτι μεταβληθῇ εἰς στιχοῦργικὸν φροντιστήριον.

Τῶν δύο τούτων ποιημάτων τὸ μὲν *Κόρινθα* καὶ *Πίνδαρος* ἐδημοσιεύθη πρῶτον ἐν τῷ 75ῳ φυλλαδίῳ τῆς *Πανδώρας*, τὸ ἔτος 1853, εὐθὺς μετὰ τὸν ἀγῶνα, οἱ δὲ *Γάμοι* τοῦ *Ἀλεξάνδρου* ἐξεδόθησαν τὸ ἔτος 1856 ἐν ἰδίῳ τεύχει, ἐν ᾧ συμπεριέλαβεν ὁ ποιητὴς καὶ τὴν *Κόρινθον* καὶ τὸν *Πίνδαρον*. Οὕτω δὲ, ἀρθότατα φρονήσας ὁ Τερτσέτης, συνέδεσε διὰ τῆς αὐτῆς δημοσιεύσεως τὰ δύο ταῦτα ὅμοια καὶ ὁμοταγῇ προαίοντα τοῦ ποιητικοῦ του καλλίου. Αὐτὸ δὲ τοῦτο θέλω πράξει καὶ ἐγὼ, συνάπτων ὅσον τὸ δυνατόν εἰς μίαν τὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις μου, καίτοι ἰδίᾳ περὶ ἑκατέρου πραγματευόμε-

νος. Διὰ τοῦτο, πρὶν ἢ προῦν, χωρίζων τὸν περὶ αὐτῶν λόγον, εὐκαιρὸν νομίζω νὰ ἐλκυσῶ τὴν προσοχὴν ὑμῶν, εἰς κοινόν τι κατ' ἀμφοτέρω φαινόμενον, ὅπερ ἔσται μίξ ἔτι ἐπὶ πλέον ἀπόδειξις τοῦ βαθύος καὶ ἀληθοῦς αἰσθηματος τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὑπερ ἐνέπνεε τὴν μοῦσαν τοῦ ποιητοῦ ἡμῶν.

Ἀμφοτέρω τὰ ποιήματα ταῦτα ἔχουσιν ἀρχαϊκὰς ὑποθέσεις· ἀμφοτέρω μεταγράφουσιν ἡμῶς εἰς τὸν παλαιὸν ἑλληνικὸν κόσμον· ἀμφοτέρω ἀνοίγουσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς τὴν κύλινδρον τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, καὶ ἀναπλάττουσι πρὸ τῆς φαντασίας ἡμῶν μέγχα ἐξ αὐτῆς καὶ καλλίμορφον σκηνογραφημάτων. Σιμναὶ καὶ ἐπιβάλλουσιν τῆς ἀρχαιότητος μορφὰι παρόντων εἰς τὴν σκηνήν, ζωογονοῦμεναι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ· κόσμος ὁλόκληρος ἀρχαίων ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων καὶ παραδόσεων ἐκτυλίσσεται ἐκ αὐτῆς, ἀναζών ὑπὸ τὴν μαγικὴν πνοὴν τῆς Μούσης. τοπεῖα δὲ ὠραῖα, ἀπὸ χιλιετηρίδων ἤδη ἐξαφανισθέντα, ἀναλαμβάνουσι γλῶσσαν καὶ ψῆφον, καὶ ὁμιλος εὐχρυσῆς ποικίλων προσώπων τῆς ἀρχαίας θεησκείας καὶ τῶν παλαιῶν μυθολογικῶν παραδόσεων, πρὸ αἰώνων ἤδη ἐξανεμωθεῖς, ἀνεγείρεται ἐκ τῶν παγερῶν μνημείων τοῦ παρελθόντος, καὶ προσμειδιᾷ ἱλαρὸν εἰς τὸν ἀναγνώστην. Ταῦτα δὲ πάντα γίνονται διὰ τῆς περιβολῆς τοῦ σημερινοῦ ἑλληνικοῦ βίου, διὰ τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν τοῦ σημερινοῦ Ἑλλήνος, — τοῦ Ἑλλήνος ἐκείνου περὶ οὗ ἀνωτέρω ἔλεγον — διὰ τῆς διαλεκτικῆς αὐτοῦ, διὰ τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ καὶ τῶν ἐντυπώσεων, διὰ τῆς γλώσσης αὐτοῦ τέλους τῆς σημερινῆς, τῆς γλώσσης ἐκείνης τῆς ὁρασιτρόφου καὶ μελωδικῆς, τῆς γλώσσης τῶν δημοτικῶν ἡμῶν ἀσμάτων καὶ τῆς ποιήσεως τοῦ Τερτσέτου.

Καὶ ὅμως, κύριοι, ἐνῷ τοσούτη χρονικὴ παρεμπέπτει ἀπόστασις μεταξὺ τοῦ ἀναζωογονομένου καὶ τοῦ ἀναζωογονοῦντος, ἐνῷ τοσοῦτοι χωρίζουσιν αἰῶνες τὸν Λάζαρον τοῦ παρελθόντος καὶ τὸν Μεσσίαν τοῦ παρόντος, ἐνῷ τοιαύτη κατ' ἐπιφανείαν ἀντίθεσις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο κόσμων, ὁ σύνδεσμος αὐτῶν ἀποτελεῖ ὅλον ποιητικὸν καὶ ἀρμονικώτατον, οὐδὲν ἔχον τὸ προσκροῦν, τὸ ἄτακτον ἢ τὸ συνταράσσον τὴν ἁρμονίαν τοῦ ὅλου, ἢ δὲ ποιητικὴ τοῦ πάλαι διὰ τοῦ νῦν ἀνάπλασις εἶνε τοσοῦτον τελεία καὶ πλήρης, ὥστε ἀπορεῖ τις ἀληθῶς ἀναγινώσκων, πῶς τὸ ἔνδυμα τοῦ σήμερον τοσοῦτον ἀπταιστώς, καὶ ὥσει σύγχρονόν τι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατ' ἀποκαύσιν, περιβάλλει τὴν μεγάλην καὶ ὑψικόθετον τοῦ πάλαι ἀνάβωλιν.

Τοῦτο, κύριοι, καταδεικνύει, οὐχὶ μόνον τὴν εὐτυχίαν καὶ ἀληθῶς ποιητικὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν βαθεῖαν συγγένειαν καὶ αὐτόχρημα ταυτότητα τῶν δύο κόσμων. Εἶνε καὶ τοῦτο πρόσθετος, ποιητικὴ μὲν καὶ οὐχὶ ἐπὶ παραπομπῶν καὶ ἱστορικῶν ἐπιχειρημάτων στηριζομένη, ἀλλ' ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῆς πηγάζουσα, διὰ τῆς κραταιᾶς τῆς φωνῆς ἐπικυρουμένη καὶ πολὺ ἀληθεστέρα διὰ τοῦτο ἀπόδειξις, ὅτι, ὅσα καὶ ἂν λέγωσιν οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος νεκροσκόποι τοῦ ἑλληνισμοῦ, ζῇ οὗτος ἀληθής καὶ ἀδιάφθορος ἐν τῇ σημερινῇ γενεᾷ, τῇ ἀδιαφθόρῳ ἔτι καὶ ἑλληνικῇ, ἀναζῇ ἀκρί-

ραϊος καὶ σῶος ἅμα τῇ πρώτῃ ἐπ' αὐτὸν ποιητικῇ πνοῇ, καὶ ταυτίζει εἰς ἓνα καινὸν παλμὸν, εἰς ἓν φρόνημα, εἰς μίαν ζωὴν τὸν παλαιὸν καὶ τὸν νέον Ἑλληνα. Ἡ ἀπόδειξις δὲ αὕτη ὁρᾷται, μέχρι τοῦ νῦν, εἰς τὴν γλυκαῖαν καὶ ἔθνηκην τοῦ Τερτσέτου Μοῦσαν, εἰς τὴν Μοῦσαν ἐκείνην ἣτις ἐνέπνευσε τὴν *Κορίνθον* καὶ τὸν *Πένδαρον* καὶ τοὺς *Γάρους* τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐκ τῶν δύο τούτων ποιημάτων τὸ μὲν πρῶτον σκοπεῖ τὴν ποιητικὴν ἀφήγησιν τοῦ μετὰ τῇ τανναγρίδος ποιητοῦ καὶ τοῦ ἐλικωνίου κύκλου τῶν Θηβῶν ποιητικοῦ ἀγῶνος, καθ' ἓν ἡττήθη ὡς γνωστὸν ὁ Πένδαρος, ἀμαθέσι περιπεσὼν ἀκροαταῖς, ὡς λέγει ὁ Αἰλιανός· τὸ δὲ δεύτερον τὴν ἐξιστόρησιν καὶ διὰ φαντασίων ὅπως λεπτομερειῶν ἀπεικονίσιν τῆς μεγαλοπροποῦς τελευτῆς τῶν ἐν Σούσοις γάμων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἡττημένου Δαρείου. Ἀμφότερα τὰ ποιήματα φέρουσι τὸν ἐξωτερικὸν τύπον διηγηματικῆς ποιήσεως, δὲν εἶνε ὅμως κυρίως εἰπεῖν διηγηματικά, ἀλλὰ πειρὰ μᾶλλον ἐκάτερον αὐτῶν λυρικοῦ ἐκχύσεων. Ὁ Τερτσέτης, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον, δὲν ἦτο ποιητὴς τεχνίτης, ἀλλὰ ποιητὴς δημοτικός· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁσάκις ἔγραψεν ἔργα μικρότερα, ὑπερβαίνοντα τὸν μικρὸν συνήθη κύκλον τοῦ λυρικοῦ ποιήματος, διετήρησε μὲν τὰς χαρακτηρίζουσας αὐτὸν ἀρετὰς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, ἤμαρτε δὲ σχεδὸν πάντοτε ἐν τῷ συνόλῳ, ὅπου στερεῖται περ' αὐτῷ τὸν σύνθεσμον ἐκεῖνον τὸν ὁργανικόν, τὸ ἐνικαῖον καὶ ἀδιάσπαστον, τὸ ὑποδηλοῦν ὅτι μία ἐπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους διήκει πνοή, ὅτι μία ἡ θεμέλιος τοῦ ποιήματος ιδέα, ὅτι εἰς ὃ ζῶν περιὶ ὃν στρέφεται τὸ ὅλον μετὰ τῶν ἐλαχίστων αὐτοῦ μερῶν.

Ἡ περὶ τὴν σύνθεσιν ἑλλείψις αὕτη καταφαίνεται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ποιήμασιν ἐκείνοις ποὺ μὲν ἐκφανέστερον, ποὺ δὲ ἀμυδρότερον, μύθου δὲ, καθ' ἣν σημασίαν ἀποδίδει σήμερον εἰς τὴν λέξιν ταύτην ἡ κριτικὴ, ἔχνη μόλις διακρίνονται ἐν αὐτοῖς. Διὰ τοῦτο δὲν ἐπιχειρῶ ἀνάλυσιν τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν, καθότι οὐδὲν ἄλλο ἤθελεν εἶναι αὕτη ἢ ἀπλὴ τῶν καθ' ἕκαστα σκηνῶν ἀπαρίθμησις. Ἀντὶ ὅμως τῆς ἐν τῷ συνόλῳ ἐλλείψεως ταύτης, πόσαι καὶ ποῖαι αἱ τῶν καθ' ἕκαστα καλλουαί! Ποία ζωὴ ἀληθῆς ἐννοιῶν, ποία χάρις καὶ ἀφέλεια ἐκφράσεως, ποῖον κάλλος εἰκόνων, ποία αἰσθημάτων ἀλήθεια! Ἀνέφικτα πράγματι καὶ ἀμήμητα πρόκεινται ἡμῖν πρότυπα γνησίας ἐλληνικῆς λυρικῆς ποιήσεως αἱ πλεῖσταί τῶν εὐκόλως χωριζομένων περικοπῶν τῶν δύο ἐκείνων ποιημάτων. Ἡ περιγραφὴ τῶν παρασκευῶν τοῦ ἀγῶνος ἐν τῇ *Κορίνθῳ* καὶ τῷ *Πένδαρῳ* καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἀγωνιζομένων ποιητῶν ψαλλόμενα ᾄσματα, ὡς ἐπίσης ἐν τοῖς *Γάρουσι* τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ περιγραφὴ τῆς ἀρχῆς, ἡ εὐκτῆρας πρόποσις τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ τὰ γυμνάσια ᾄσματα εἰσὶ τοσαῦτα ἀριστουργήματα δημοτικῆς ποιήσεως, συνυφασμένα ἐκ παλαιῶν καὶ νέων ιδεῶν, δι' ἐγκρατείας κλασικῆς καὶ χάριτος νέας, εἰς ἱστὸν πολύτιμον καὶ ἀπατράχτην, χρυσοῦν ἔχοντα τὸν στήμονα καὶ ἀργυρῶν τὴν κρόκην.

Ἀναγινώσκω ὑμῖν, κύριοι, περικοπὴς τινας τῶν ποιημάτων ταύτων, δυνάμενας πολὺ αἰσθητότερον νὰ λαλήσωσιν εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν ὑμῶν, ἢ πάντες ἐμοῦ οἱ λόγοι.

Ἴδού, ἐν πρώτοις, τὸ πρῶτον ἄσμα τῆς Κορίνθου :

Ἀκούετε εἰς μία νηὶ τοῦ ἔρωτος τῇ χάρι.
Βασίλισσα βασίλισσα ἔς ὅλη τὴ Θεσσαλία,
ποῦ ἔχει τοὺς θαυμαστόλιστους κάμπους καὶ τὸ ποτάμι,
ποῦ τὰ νερά του ἔς τὸν γαλὸ χύνει μ' ἀνθούς καὶ ῥόδα.
Ἀνδρόγυνα ἦσαν ζηλευτὰ αὐτὴ καὶ ὁ βασιλέας
ἢ χάρις καὶ ὁ ἔρωτας τοὺς εἶχαν τεριασμένους,
καὶ ἔς τὴν ἀγάπῃ τῆς καρδίας, ἔς τὰ νηάτια καὶ ἔς τὸ κέλλος
ἔκαμαν κι' ὡμορφα παιδιὰ, ὡσὲν τ' ἔφράτα μῆλα.
Ὁ βασιλεὺς ἀφρόωστησε, Χάρος τὴν κινδυνεύει,
τὴ χρυσὴ τρέμει νὰ καπῇ κλωστή τῆς νηότητός του.
Ἦλθε χρητύς ἀπ' τοῦς Δελφούς, ἦλθε χρητύς καὶ λέγει :
ἢ μοῖραις στέργουν νὰ χαρῇ τὰ νηάτια τοῦ ὁ νέος,
ὅν ἄλλος πάρῃ θάνατο, καὶ ἰδῇ τ' ἀνήμερον χῶμα,
ἢ παλληκάρι, ἢ γέροντας, κοράσια ἢ παντρεμένους.
Οἱ εἴλοι τοῦ ἀποσώθηκαν, κανεὶς μιλίαν δὲν βγάνει.
Μάννα, γονιὸς τοῦ ὀλίβου, ἀλλ' ἀγαποῦν τὸν ἥλιον,
τοῦ ἥλιου νὰ ὑστερηθοῦν δὲν στέργουν ταῖς ἀκτίναϊς.
Ἀλλ' ἡ βασίλισσα, πιστὴ ἔς τοῦ ἔρωτος τῇ φλόγα,
ἀγκαλιαστὰ τὰ τέκνα τῆς, λέγει ἔς τὸ σύζυγό τῆς
βροχὴ, βροχὴ τὰ δάκρυα ῥαντίζουν τὰ παιδιὰ τῆς.
— Δάδε, σ' ἀφίνα τὰ παιδιὰ, κόρη καὶ ἀγέριον ὄσο,
κ' ἐγὼ ἔς τὸν ἄδιν, ὅς ἐκασθῶ, ἔς τ' ἀνήμερον τὸ σκοτάδι.
Ἦσαν τὰ θεωρῆς θυμίζου με, ὅσων τὰ θεωρῆς νὰ κλαίης.
Κι' ἂν πάρῃς ἄλλη ὡμορφανή, ἴδες μὴν τὰ πακράϊνη.
Δὲν στέργει ὁ νηὸς τὴν ἀλλαγὴν, Χάρος παρακαλεῖται
ἢ μοῖραις δὲ ξεγράφουνε τὸ λόγο τῆς Ἀλκίστης,
καὶ ἦλθε ὁ Χάρος, μάρανε τ' ὠραῖο πρόσωπό τῆς.
Ἦ τὸν τάφον ποῦ τὴν πήγαιναν, μὲ θρηνησίαν τοῦ κόσμου,
ἄνδρας Θεβαῖος, ἥρωας, πάντου ἔς τὸ μνημεῖον ἐφάνη,
μάννα ἀργεμισσας υἱός, ἔς τὴ Θήβα γεννημένος.
Κρατῇ σαῖτα καὶ σπαθί, βαστᾷ βαρὺ κοντάρι,
τὸν Χάρος ἐπολέμησε ἔς τὰ μαρμαρένια ἀλώνια.
Ἦ τοῦ ἥλιου τὸ βασιλεῖμα ἔς τὴν γῆν τὸν γονατίζει.
Καὶ ἀφοῦ τὸν Χάρος ἐνίκησε, ἢ ὡμορφονιά ἀνστήθη.
Λάμπει τὸ κέλλος τῆς ζωῆς ἔς τῆς γυναικὸς τὰ μάτια.
Χαίρου, ὦ Θήβα ἔακουστέ, μὲ τὸ γενναῖόν σου πέκνο !

Ὅποια ἐπίχαρις καὶ πλήρης γοητείας ἀφήγησις τοῦ ποιητικιστάτου ἐκείνου μύθου τῆς παλαιᾶς ἐλληνικῆς θρησκείας, περὶ Ἀδμήτου, Ἀλκίστηδος καὶ Ἡρακλέους ! Ἀναγεοῦται, νομίζει τις ἀληθῶς, πᾶσα ἡ ὠραία ἐκείνη μυθολογικὴ παράδοσις, καὶ ἐνῶ ἐξ ἐνός ὑπολαμβάνει τις ἐναύλους τοὺς στίχους τούτους τοῦ Εὐριπίδου :

«Τοὺς δὲ . . . φιλοῖς

οὐχ ἦσσαν ἢ γὰρ παῖδας, εἶπερ εἰ φρονεῖς.
 «τοὺτους ἀνάσχει δεσπότης ἐμῶν δόμων,
 «καὶ μὴ πειγήμες τοῖς δὲ μητρὶν τέκνοις,
 «ἢ τις κακίῳ οὐς' ἐμοῦ γυνή, φθόνῳ
 «τοῖς σοῖσι καμίοις παισὶ χεῖρα προσβαλεῖ».

ἐνθυμεῖται ἐξ ἑτέρου τὴν ἐν ταῖς δημοτικαῖς ἡμῶν ἔσχασι μάχην τοῦ Χάρου καὶ τοῦ Διγενῆ, οἵτινες

«ἐπῆγαν κ' ἐπαλέψανε ἔς τὰ μαρμαρένια ὀλῶνα.

Τοσοῦτον, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον, συμφύονται στενῶς καὶ ταυτίζονται ἐν τῇ ποιητικῇ οὐκτασίᾳ τοῦ Τερτσέτου καὶ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ αὐτῆς ἐκδηλώσει, ὁ ἀρχαῖος καὶ ὁ σημερινὸς ἐλληνικὸς βίος. Τοσοῦτον ἀξιοσημείωτος εἶνε παρ' αὐτῷ, οὐχὶ μόνον ἡ «ἐπιτυχιστικὴ τάσις» ὡς παρετήρουν οἱ ἀκροατικοὶ κριταὶ κατὰ τὸ ἔτος 1853, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἡ ἐπιτυχία, «τοῦ νὰ συνοφάνῃ», ὡς λέγουσι, «τὸν ἀρχαῖον ἐλληνικὸν βίον μετὰ τοῦ νέου δημοτικοῦ, τοῦ νὰ εἰσπνεύσῃ εἰς τοὺς νεκροὺς μύθους ζωὴν, καὶ ν' ἀποδώσῃ «κὺτοῖς ὃν πολλάκις εἶχον χαρακτῆρα δημοτικῆς παιήσεως».

Πρὶν ἢ καὶ ἐκ τῶν Γάμων τοῦ Ἀλέξανδρου ἀναγνώσω ὑμῖν στίχους τινάς, εἰς πρόσφορον τοῦ ὅλου ἀπογευματινῆς ἐπιτρέψατέ μοι, κύριοι, νὰ ἀνασύρω πρὸ ὑμῶν τὴν οὐλαίαν τῆς ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ ποιητοῦ κυρφορίας τοῦ ὠραίου τούτου ποιήματος, ἀποσπῶν ὀλίγας περιόδους ἐκ τοῦ λόγου, ὃν, προοιμιαζόμενος τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν ὁ Τερτσέτης κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1856. Τοῦτο οὐ μόνον θέλει γνωρίσει ὑμῖν καὶ τὸν ῥήτορα Τερτσέτην, ἀλλὰ θέλει αἰσθητότερον καταδείξει, πῶς ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ ποιητοῦ ἡμῶν ἐγένετο ἡ μετεμφύχωσις οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, πῶς ὁ ποιητὴς τῆς νέας Ἑλλάδος ἀνήρχετο πρὸς τὴν παλαιάν, πῶς ἡ παλαιὰ Ἑλλὰς ἀνεγεννᾶτο ἐν τῇ νέᾳ.

«Πιστεύσατέ μου», λέγει πρὸς τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ, «πιστεύσατέ μου, κύριοι ἀκροαταὶ καὶ κυρίαί, ὅτι μελετῶντας μελετῶντας, βυθισμένος εἰς τοὺς παλαιούς αἰῶνας τῆς Μακεδονίας, ἦταν ὦραίς τῆς ἡμέρας μου, ποῦ μοῦ ἐφάνετο νὰ ἦμαι ἓνας τῶν ζώντων τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἓνας τοῦ πελατιοῦ τοῦ Φιλίππου, ὑπηρέτης ἀπλός, ὃχι ἀρχιτεχνικλινός—μεγαλεῖα δὲν ἤθελα, μοῦ ἐφθανε νὰ βλέπω τὸν Ἀλέξανδρον. Βεβαίωθητε, ὅτι τὸν εἶδα νὰ γεννηθῇ, τὸν κοίμησα εἰς τὴν ἀγκυλιά μου, ἦταν βρέφος ξανθόν, χιονάτο, γελοῦμενόν, εὐωδιασμένον,—χάρισμα φυσικὸ ἢ εὐωδία τοῦ σώματός του· τὸν εἶδα εἰς τὴν παιδικήν του ἡλικίαν νὰ πηλαγιάζῃ με βαρὺ βόλι εἰς τὸ χέρι, νὰ πέφτῃ τὸ βόλι, νὰ τὸν ξυπνᾷ ἡ βροντὴ, διὰ νὰ καταγίνεται εἰς τὰ μαθήματά του—παιδί καὶ τὸ ἔπικνε ὁ ὕπνος. Τὸν εἶδα νὰ κυττάζῃ εἰς τὰ μάτια τὸν Ἀριστοτέλη, καὶ νὰ τὸν σέβεται περισσότερο ἀπὸ τὸν πατέρα του. Ὅταν ἐμαγάλωσε, πάλιν εἰς τὴν πλάνην μου βυθισμένος, μοῦ ἐφάνετο ὅσον καὶ νὰ

ἤμουν συνοδοιπόρος εἰς τὰ ταξείδια του· ἐπήγαμεν μαζί εἰς τοὺς Δελφοὺς, ἤθελε νὰ ἐρωτήσῃ τὴν χρησμόν διὰ τὴν ἐλσπρατείαν του. . . »

Καὶ οὕτω ἀναπτύσσεται πρὸ τῆς φαντασίας τοῦ Τερτσέτου ὁλόκληρος ἡ μεγάλη ἐποποιία τῆς ἱστορίας τοῦ μεγάλου ἀνδρός, ζῶσα, ἐμψυχουμένη, τοιαύτη δὲ μεταδίδεται εἰς τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ, καὶ τοιαύτη χωνευομένη ἐν τῇ ψυχῇ του, ἀναδυσσάσκει εἰς ποίησιν ἀληθινήν, ποίησιν ζῶσαν, ἐλληνικήν, καὶ γεννᾷ τοὺς Γάμους τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἠδυνάμην νὰ ἀναγνώσω ὑμῖν ἀποσπάσματα, μαργαρίτας ἀληθεῖς τοῦ διαθήματος τοῦ ποιητοῦ. Φοβούμενος ὁμῶς, μὴ πρόωρος ἔτι ἐξαντλήσω τὴν ὑμετέραν ὑπομονήν, ἀρκοῦμαι εἰς ὀλίγους μόνον ἐκ τῆς ἀρχῆς στίχους:

«Στὰ Σοῦσα γάμοι γίνονται, μόρια βροῦν παιγνίδια,
παίζουν φλογέρας τεχνηταί, λύραι, χρυσῇ κιθάρα·
σμίγει καὶ ὁ τραγουδιστὴς τὴν ὠμόφρη φωνή του·
πολλαῖς φωναίς τραγουδιατῶν φωνῶν ὁμοιάζουν μίαν.
Μέτρα τοὺς ὠμορφους γαμβρούς! περνοῦν τοὺς ἐνενήντα,
ἀπὸ Μακεδονίτισσαις μητέραις γεννημένοι.
Ὅσοι κ' οἱ εὐμορφοὶ γαμβροί, τόσα καὶ τὰ κοράσια.
Ἡλιος ξανθὸς γλυκεῖας ἀογῆς τὸ κάλλος τῶν παρθένων,
τὰ ὄρουσ' αὖ τὰ στήθη τοὺς ὀάκρου τὰ βρέχει ἀθῶα.
Κάθονται εἰς θρόνους ἀργυροῦς οἱ νέοι μὲ τὴν ἀράδα·
ψηλότερος κ' ὀλόχρυσος τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ θρόνος.
Λάμπει κορῶνα 'ς τὰ ξανθὰ μαλλιά τοῦ βασιλέως,
τὴν ῥόδα τῆς νεότητος ἀνθοῦν 'ς τὸ πρόσωπό του,
οἱ φίλοι του νὰ τὸν θεωροῦν χαίρονται κ' οἱ ἐχθροὶ του.

«Ἔρχονται ἡλιοστάλακταις ἡ νέαις τῆς Περσίας.
Πρῶτη ἡ Βαρσίνα φαίνεται, ἡ κόρη τοῦ Δαρσίου,
ἀπὸ μητέρα ὀρφανή, καθὼς κ' ἀπὸ πατέρα.
Τὴν εἶδε ὁ Ἀλέξανδρος, σηκώθηκε ἀπ' τὸν θρόνον,
ἀπ' τὴ δεξιὰ τὴν ἔκιασε καὶ τὴν φιλεῖ 'ς τὸ στόμα.
Ὡς κλαδί τρέμει εἰς τὸ βουνό, ἔτρεψε τὸ κοράσιον.
Ὅλ' οἱ γαμβροὶ ἐφίλησαν ταῖς κορυσσάς 'ς τὰ χεῖλη·
δεξιοὶ κρατῶντας ταῖς δεξιαῖς εἰς τὰ θρονια ἐκαθίσαν.
Ἀθῶα ἐλληνόπαιδα καὶ ἀγύρια τῆς Ἀσίας
φέρουσι ποτήρια ὀλόχρυσά, γλυκὸ κρασί γεμάτα,
ὁ Βασιλεὺς κ' οἱ στρατηγοὶ δέξονται γὰρ νὰ κάμουν,
νὰ εὐχηθεὺν ἀπ' τοὺς Θεοὺς χαρὰς καὶ μεγαλεῖα.»

Παρέρχομαι τοὺς ὡραίους στίχους τῆς εὐχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ τοὺς γλυκεροὺς ὕμνους τῶν ψαλτῶν τοῦ ὁμεναίου, καὶ παρῶν μὲν μικρὸν εἰς τὴν ἐν τέλει, ἐν μέσῳ πάσης τῆς νυμφικῆς πομπῆς, παρὰδοξον καὶ ἀλλόκοτον ὅπτασίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἦν Ἰωάννης ὁ Θεολόγος παρίσταται ἀποκαλύπτων αὐτῷ τὰ μέλλοντα, τὸν Θεάνθρωπον Σωτῆρα, τὸν Χριστιανισμόν, καὶ

τὴν ἐν νεκρῶν ἀνάστασιν. Μνημονεύω δὲ τῆς περιέργου ταύτης λύσεως τοῦ ποιήματος, ἐν ᾧ ἐπὶ τέλους εἰκονίζεται ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκων καὶ σημειῶν ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἵνα περατηρήσω μόνον, ὅτι τῆς ὑψηλῆς ταύτης καὶ ἐν ὕψει καὶ δυνάμει φράσεως ἀνεκπευρασμένης ιδέας καὶ αὐτὸς ἴσως ὁ ποιητὴς κατενόησε ταχέως τὸ ἐνταῦθα ἄκρουν καὶ ἄτοπον, διότι βραδύτερον, ὑπὸ ἄλλας πάντως περιστάσεις, πολὺ δὲ προσφορώτερον μετήγαγεν αὐτὴν εἰς νεώτερον αὐτοῦ ἔργον, τὸ ἰταλικόν του δράμα «Ὁ θάνατος τοῦ Σωκράτους», περὶ οὗ μετ' ὀλίγον θέλω λαλήσει.

Ἦναισιν τὰ δύο καὶτὰ ποιήματα τοῦ Τερτσέτου, τὴν *Κόρινθον* καὶ *Πίνδαρον*, καὶ τοὺς *Γάμους* τοῦ Ἀλεξάνδρου, διότι, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, θεωρῶ αὐτὰ ὅμοια καὶ ὁμοταγῆ. Περαιπύπτει ὁμοῦ χρονικῶς μεταξὺ τῶν δύο ἑτέρων, ἀλλοίαις ὅμως φύσεως ποιητικὸν προῖον τοῦ Τερτσέτου, τὸ *Ὀκείρον* τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος, ὑπαβλήθην καὶ αὐτὸ εἰς τὸν ποιητικὸν δικογωνισμὸν τοῦ ἔτους 1854.

Τὸ ποίημα τοῦτο δὲν ἐδημοσιεύθη ἔτι, εὐχομαι δέ, καὶ χάριν τῆς δόξης τοῦ ποιητοῦ καὶ χάριν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν φιλολογίας, νὰ καταστῇ ὅ,τι τάχιστα γενικὸς τοῦ ἔθνους κληρὸς ἢ ποιητικὴ αὐτῆς κληρονομία τῆς αἰωνγενείας τοῦ Τερτσέτου. Ἄν τις τοῦλάχιστον κρίνῃ ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦ συντόμου κρίσεως τῶν τότε ἀγωνοδικῶν, καὶ τῶν περατιθεμένων ὀλίγων ἀλλὰ μαστῶν ποιητικῆς δυνάμεως στίχων τοῦ ἔργου, θέλει ἐγκαρδίας λυπηθῇ, ὅτι, ἐκ λόγων ἴσως πολιτικῶν, δὲν παρέδωκεν ὁ Τερτσέτης τὸ ὄκείρον εἰς τὴν δημοσιότητα. Δὲν θέλει βεδνίως ὁ περισκευμένος καὶ σωφρονῶν ἀναγνώστης ἐκλάβει κατὰ γράμμα τὴν φράσιν ἐκείνην τοῦ εἰσγητοῦ τῆς κρίσεως, καθ' ἣν ἀπαντῶνται ἐν τῷ ποιήματι εἰκόνες καὶ σκηναὶ ἀξίαι τῆς γραφίδος τοῦ Δάκτου, καθότι τοιοῦτοι βαρεῖς μὲν ἀλλ' ἀσπλάγητοι ἔπαινοι εἰς πολλοὺς πολλάκις ἐπνευμήθησαν ἀπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ βήματος, καὶ ὀλίγος ἔτι παρῆλθε χρόνος ἀφ' ἧς ἤκούσαμεν μακρὴν κορυβαλόντων νυσταλέων στίχων ἀποκαλούμενον ὑπὸ τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἡμῶν κριτῶν — *Ἀπολλὸν ἀποτρόπαιε!* — νεωτέρων *Ἰλιάδα ὁμοῦ καὶ Ὀδύσειαν!*

Θέλει τις ὅμως θαυμάσει ἀληθῶς, πῶς ἢ ἄλλως τοσοῦτον ἀφελῆς καὶ ἐπιχαρὶς καὶ αὐτὸ τοῦτο παιδικὴ τοῦ Τερτσέτου Μοῦσα ἀνδρουται αἴφνης καὶ τανύσι νεῦρον χαλύβδινα, καὶ ἐκβάλλει κραυγὴν μυχίαν ἀνορθοῦσαν τὰς τρίχας.

Ἀναγινώσκω ὑμῖν τοὺς ὀλίγους ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν κριτῶν παραιτημένους στίχους, εὐχόμενος καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ὑμᾶς νὰ ἀναγνώσωμέν ποτε τὸ ποίημα ὁλόκληρον.

Ἴδού πῶς περιγράφει ὁ ποιητὴς τὸ μέρος τοῦ Ἄδου, ἐν ᾧ εἰσι καταδικασμένοι οἱ τῆς πατρίδος προδότες:

«Σὺν τῷ γράμει τὸ ἄγριο χουμᾶ νὰ ἀρπάξῃ ὀρνίθι,
ὅμῃ τόση, μοῦ ἐφάνηκε, περνοῦμε ὀγληγοράδα.

«Ἀπὸ τὸ χέρι μὲ κρατεῖ, εἰς γῶμα δὲν πατοῦμε,
 «σαῖτε ὅσιν κηγαίνομε! Ἀπὸ ζερβιά μου ἀκούω
 «κλαφουμανιό, φωναῖς, πολλαῖς, κουδουνητὸ ἀλύσων,
 «γλώσσαις φωτιάς ὑψώνονται, πυρὸς πελάγια ἀφρίζουν,
 «ἢ τῇ φλόγα ἀνθρώποι κολυμποῦν, μὲ τὸ στοιχεῖο πηλαῶν,
 «τὸ πῦρ, ποῦ χύνει τοὺς ἀφροῦς καὶ λόγια γαργαρίζει
 «παίρνει τὸ αὐτί μου ταῖς μιλιαῖς κ' ἔταν κοκαῖς βλαστήματις.
 «Ἀνάθεμα τοῖς αἰτίους μας, πατέρα καὶ μητέρα!
 «νὰ μὴ εἶχε φέξει ἀνγερινός, νὰ εἶχε κατ' ἡ χτίση,
 «παρὰ τοῦ γεννηθήκαμε ἔς τὸν ἥλιο τῆς ἡμέρας!

Μεταβαίνω νῦν, κύριοι, εἰς τὸ νεώτατον καὶ τελευταῖον, ἐκ τῶν δημοσιευθέντων τοῦλάχιστον καὶ γνωστῶν, ἔργον τοῦ ποιητοῦ ἡμῶν, τὸ ἰταλιστὶ γεγραμμένον αὐτοῦ δράμα, εὖ θάνατος τοῦ Σωκράτους» «La Morte di Socrate», δημοσιευθὲν ἐν Φλωρεντίᾳ τὸ ἔτος 1866, μετὰ ὁραίου καὶ σοφοῦ προλόγου τοῦ Νικολάου Θωμασαίου. Ἄγνοῦ ἀληθῶς διὰ τίνα λόγον ἔγραψε τὸ ἔργον τοῦτο ἰταλιστὶ ὁ ποιητὴς ἡμῶν. Ἀπογνοῦς ἴσως — τίς οἶδε — τὴν ἀνάστασιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν σκηνῆς, καὶ θέλων νὰ ἀκούσῃ ζωογονούμενον ἀπὸ τοῦ θεάτρου, ἔστω τοῦτο καὶ ἰταλικόν, τὸ πρῶτον τῆς γραφίδος του, ἐξελέξατο εἰς ἔκφρασιν τῶν διανοημάτων αὐτοῦ τὴν μελίρρυτον γλῶσσαν τοῦ Τάσου, ἣν ἔγραπεν ὡς πῇν πάτριον, μετ' ἱσῆς χάριτος καὶ ἱσῆς μελωδίας. Ὅ,τι ὅμως ἔτι μᾶλλον ἄγνοῦ, εἶνε ὁ βαθύτερος ψυχολογικὸς λόγος, ὁ περρομήσας τὸν Τερτσέτην νὰ γράψῃ δράμα, καὶ δι' νὰ δραματοποιήσῃ τὸν ὑπὸ πάντα λόγον ὀνομαστόν εἰς δραματικὴν ὑπόθεσιν θάνατον τοῦ Σωκράτους. Ὅτι ὁ Τερτσέτης ἦν ἡγίστα δραματικὸς ποιητὴς, ἀληθῶς δὲ καὶ μόνον καθ' αὐτὸ λυρικὴ φύσις, καταφαίνεται, τοῦτο μὲν ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, ἅτινα εἶδομεν μέχρι τοῦδε, ἐκεῖνο δὲ ἐξ ἀνγκνώσεως τοῦ ἐν λόγῳ δράματος. Εἶνε ὅμως ἐπίσης ἀληθές, κύριοι, ὡς προσῆπον, ὅτι ὁ θάνατος τοῦ μεγάλου φιλοσόφου πᾶν ἄλλο εἶνε ἢ δραματικὸς, καὶ διὰ τοῦτο οὐδεὶς ποτε δραματικὸς ποιητὴς ἀπεπειράθη νὰ ἀντιθέσῃ αὐτὸν ἐπὶ τὴν σκηνήν, πλὴν ἑνὸς μόνου, καθόσον γνωρίζω, ἀσκήσου γερμανοῦ, τοῦ Eckhart, ὅστις κατόρθωσε μὲν νὰ γράψῃ δράμα «Ὁ Σωκράτης», καὶ νὰ διδάξῃ αὐτὸ μάλιστα ἐν ἔτει 1862 ἀπὸ τῆς πρώτης γερμανικῆς δραματικῆς σκηνῆς, τῆς τοῦ Βερολίνου, ἀλλὰ πᾶν ἄλλο ἢ στεφάνους ἀπεχόμισεν ἐκ τοῦ θεάτρου.

Δὲν θέλω ἐπιχειρήσει ἀνάλυσιν τοῦ Θανάτου τοῦ Σωκράτους, καθότι ἀληθῶς εἰπεῖν οὐδεμιᾶς τοιαύτης εἶνε τὸ ἔργον ἐπιδεκτικόν. Σχηματὶ μόνον ἀλληλοδιαδόχοι, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀτυνάρτητοι καὶ ἀδικαιολογήτως ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην τασσόμεναι, καταλήγουσιν ἐπὶ τέλος εἰς τὸν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡδὲ σκηνῆς ἀναμενόμενον διὰ τοῦ κωνείου θάνατον τοῦ Σωκράτους, χωρὶς τινος δραματικῆς περιπετείας, χωρὶς τινος οἰαζομένης δράσεως ἢ πλοκῆς, χωρὶς λύσεως, χωρὶς καθάρσεως. Ἐχῃ ὅμως ὁ θάνατος τοῦ Σωκράτους, πλὴν τῆς ἐπιτυχοῦς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διαλεκτικῆς καὶ τοῦ ἀμμήτου κάλ-

λους τῆς γλώσσης, ἕνα ἄληθῆ καὶ μέγα ἀδάμαστα, τὴν πρώτην σκηνὴν τῆς τρίτης πράξεως, ἐν ᾗ, μονολογῶν ὁ Σωκράτης, ἀφηγεῖται παρὰδοξον αὐτοῦ καθ' ὅπως ὄραμα.

Τὸ ὄραμα τοῦτο εἶνε πάριον οὕτως εἰπεῖν τῇ ὀπτασίᾳ ἐκείνῃ, ἣν εἶδομεν ἐν ταῖς Γάμοις τοῦ Ἀλέξανδρου. Ποία ὁμῶς μεταξὺ ἐκείνης καὶ τούτου διχοφορέ! Πόσον εὐθετος εἶνε ἐνταῦθα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μεγάλου φιλοσόφου ὁ θεὸς αὐτὸς διὰ νυκτὸς ἐλθὼν ὄνειρος, καὶ πόσον οὐ μόνον πιθανὴ εἶνε ἡ σωκρατικὴ ὀπτασία, ἀλλὰ καὶ ποιητικωτάτη καὶ ὑψηλὴ ἀληθῶς ἀνάπτυξις πάσης τῆς τελεολογικῆς φιλοσοφίας τοῦ μεγάλου ἀνδρός, θεῖα χριστιανικὴ κύρωσις τῶν παραγγελμάτων τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας! Ἀτοπον βεβαίως ἦτο ὁ τοῦ κόσμου νικητὴς καὶ ὑπὸ τῶν θριάμβων μεθύων Ἀλέξανδρος, ἐν μέσῳ τῆς γαμπλίου αὐτοῦ πανηγύρεως καὶ τὸ κύπελλον ἀνά χειρὸς κρατῶν, νὰ βλέπῃ ἐν ὀπτασίᾳ Ἰωάννην τὸν Θεολόγον ἀποκαλύπτοντα αὐτῷ τὰ μυστήρια τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Εἶνε ὁμῶς φυσικώτατον τοιοῦτο θεῖον ὄραμα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πρώτου μεγάλου μάντεως τοῦ ἐνὸς Θεοῦ, τοῦ ἀποκαλύπτοντος αὐτὸν διὰ τῶν ὁράων τούτων παρὰ Ξενοφῶντι λόγων:

«Ὁ τὸν ὅλον κόσμον συντάττων τε καὶ συνέχων, ἐν ᾧ πάντα καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἐστὶ, καὶ αἰ μὲν χρομένους ἀτρίβῃ τε καὶ ὑγιᾶ καὶ ἀγήρατον παρέχων, θάττον δὲ νοήματος ἀναμαρτίως ὑπηρετοῦντα, οὗτος τὰ μέγιστα πράττων ὁρᾶται, τάδε δὲ οἰκονομῶν λόρατος ἡμῖν ἐστίν.»

Τὸν ἀόρατον τοῦτον Θεὸν ὁ ποιητὴς ἡμῶν καθιστᾷ ὁρατὸν ἐν ὀνείρῳ εἰς τὸν Σωκράτην, ἑτοιμον ἦδ' ὄντι νὰ ἀποθάνῃ, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ψυχὴ τοῦ μεγάλου φιλοσόφου, ἀποδυομένη τὰ γήινα, ἀποκτᾷ τὴν διαυγῆ ἐκείνην διπλὴν ὄρασιν, ἥτις ἐμβιβάζει πέραν τοῦ στενοῦ ὁρίζοντος τοῦ πεπερασμένου ἡμῶν βίου, ἐπιφαίνεται αὐτῷ ὁ Θεὸς τοῦ Γολγοθᾶ, συμπληρῶν ἐκ θεῖας ἀποκαλύψεως τὴν προτέρην πνευματικὴν αὐτοῦ ἀποκάλυψιν.

Δὲν τοῖμω, κύριε, νὰ ἀναγνώσω ἐν πρωτοτύπῳ τὴν ὑψηλὴν τριτύπην καὶ πλήρη ἐμπνεύσεως σελίδαν τῆς τερτσετείου ποιήσεως, φοβούμενος μὴ κουράσω τὴν ἀκοήν τῶν μεταξὺ τῶν ἀκρατῶν μου ἀγνοούντων τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν. Ἐπιτρέφατέ μοι ὁμῶς νὰ ἀνακοινώσω ὑμῖν πρόχειρον αὐτῆς μετάφρασιν, ἀτελῶς μὲν τὴν δύναμιν τῆς ὁράσεως καὶ τὴν μελωδίαν τῆς γλώσσης τοῦ πρωτοτύπου ἀνταποδίδουσιν, προσπαθοῦσαν ὁμῶς νὰ διατηρήσῃ καὶ ἐν ὅχρῳ μιμήσῃ τῆς ἐλληνικῆς φράσεως τοῦ Τερτσέτου τοὺς κύριους τῆς ποιήσεως αὐτοῦ χαρακτῆρας.

Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Σωκράτης, ἀφουπνιζόμενος ἐν τῇ εἰρατῇ:

• Ποῦ ἦραυνα; τί εἶδα; θεῖο πρᾶγμ' οὐδὲ
θαρρῶ πῶς ἦτον τ' ὄνειρό μου.— Ἀκόμη
εἶν' ἡ ψυχὴ μου σεβασμὸν γεράτη.—
Ἦ ὦραϊο λειβάδι, λυγρὸς πολλὸς τριγύρω,

μοῦ φάνηκε ὡς τὸν ὕπνο μου πῶς ἦσαν.
 Βουνάκι χαροπὸ ἦτον ἐμπρὸς μου,
 καὶ ῥήτορας ξανθοὺς ὀρθοὺς ἐπάνω,
 μ' εὐμορφῇ ὄψι, μὲ γλυκὸ τὸ στόμα,
 ἔχονε κάτω τὰ χρυσᾶ του λόγια
 ἀπ' τὰ πλευρά του π' ἀνθισμένα. Ὅλοι
 τὸν ἄκουαν ἀναπνοὴ καναὶς τους.
 — Ἡ καθααῖς ψυχαίς, μακαρισμέναις
 θά ἴδοῦνε, ἔλεγε, τοῦ Θεοῦ τὴν ὄψι,
 καὶ ὡς τὰ Ἑλυσία, εὐτυχισμένοι πάντα,
 θά ζήσουν οἱ δίκαιοι τοῦ κόσμου.
 Μὲν ἀπ' τὰ χεῖλια του ἔτρεχε ἡ γλύκα,
 κ' ἦταν τὰ λόγια του ἀφ' ὅς χρυσάφι.
 Ἐξάρνα, ἐκεῖ ποῦ ὁ σοφὸς λαλοῦτε,
 καὶ ἄκουε καὶ θαύμαζεν ὁ κόσμος,
 φονιάδες ἄγριοι, μὲ σπαθιά, κοντάρια,
 ἐχύθησαν ὡς τὸν δίκαιον ἐπάνω,
 κ' ἐχύθη αἷμα ὡς τὸ ξανθὸ κεφάλι.
 Μία γυναῖκα τότε, — ἀπ' τὴ γλυκειά της ὄψι
 τοῦ νέου μητέρα ἔλεγε πῶς ἦτον —
 καὶ ἕνας νέος πρυγερὸς, ὠρκεῖος,
 ἄφραδοι οἱ δύο ἐμπρὸς εἰς τοὺς φονιάδαις
 τοῦ μπτωμένου ἐπήρανε τὸ δίκηο.
 Ἄχ, πῶς βαθεῖα ἐπὶ νύκτε ἡ καρδιά μου!
 Ὁ νέος ἐκεῖνος μὲ τὸ γαλχνό του
 μάτι, μὲ μάγουλα ἄσπρο ὀρατάτα,
 τὸ πρόσωπο τοῦ Ξενοφῶντά μου εἶχε.
 Μανία μοῦ ἦρθε! τρελλὸς, ξαφνισμένος,
 κοντάρι, ἀπιδῶν ἔτρεξα ν' ἀρπάξω,
 νὰ πέσω ἀρματομένος ὡς τοὺς φονιάδαις.
 Μὲ . . . ξύπνησα ἐνῶ ἔτρεχα μὲ βία,
 καὶ συλλαγηγούμουν τί εἶδα ὡς τὸ ὄνειρό μου.
 Πάλι, σὲ λίγο, μὲ ξαναπῆρε ὁ ὕπνος.
 Σὲ ξύλο ἀπάνω καρφωμένο βλέπω
 τὸν ῥήτορά μου τὸν ξανθὸ, αἱματωμένο,
 κ' ἐπάνω ὡς τὸ κεφάλι του μιὰ ἀράδα
 μὲ γράμματα ἑλληνικά τὸν λέγων
 δὲν ξέρω ποιοῦ ἔθνους βασιλεῖα. . .
 Χρυσὸ δὲν εἶχε ὡς τὰ μαλλιά στεράν.
 Ἀγκάθια μόνον ὀλέγυρα πλεγμένα.
 Τὰ πόδια του μοῦ ἦλθε τὰ χιονάτα
 νὰ πέσω, νὰ φιλήσω, γιατί λύπη
 μοῦ ἔφερε τὸ θεῖο πρόσωπό του,
 τὸ στήθος τὸ γυμνὸ, πῶς ἀγκουαχοῦσέ.
 Ἀλλὰ δὲν μ' ἄφησε. Ἦσυχα ἐλύθη
 ἀπ' τ' ἄπια καρφιά ποῦ τὸν κρατοῦσαν,
 μ' ἐπῆρε ἀπὸ τὸ χέρι, καὶ μοῦ εἶπε:

«Κύσταξε γύρω! — Κύσταξα καὶ εἶδα
 ὅσων ὄστος, δένδρα πλήθος φυτευμένον,
 νέους πολλοὺς καὶ γέροντας μ' ἄσπρα γένεια,
 γυναῖκας ἀνδρειωμέναις καὶ κοράτεις. . .
 καὶ ἀνθρώπους μὲ σπαθίᾳ ξεγυμνωμένον,
 μ' ἔγρια ὄψι, καθαρὸς φεινάδης,
 νὰ κόψουν τὰ κεφάλια ἀπ' τὰ κορμιά τους.
 Φωνὴ καρμιά δὲν ἄκουα· σωπαῖναν
 ὅλοι. Φωτιάς εἶδα πολλαῖς παρέκαι,
 νὰ καὶν μὲ ζωντανὰ κορμιά γιὰ ξύλα,
 καὶ νὰ φωτίζῃ ἡ κόκκινή των φλόγα
 τοὺς φρόνους ὅλους, τὰ ψηλὰ παλάτια.
 «Τοὺς βλέπεις αὐτοὺς ὅλους;» μοῦ εἶπε ὁ νέος.
 «μαρτύροι εἶνε τῆς ἀλήθειας ὅλοι,
 «ἀχδολουθοὶ δικαί μου, μαθητάδες!
 «Μὴν τοὺς λυπᾶται· φαιτέρῳ στεφάνῳ
 «θὰ πάrouνε καὶ αὐτοὶ καὶ σὺ μαζί τους
 «ἀπ' τῇ δικαιοσύνῃ τὴν αἰώνια!»

Μετὰ τῶν μαρτύρων ἐκείνων αἰσθάνεται μετ' ὀλίγον ὁ Σωκράτης φερόμενον ἐαυτὸν διὰ τῶν κίθερων εἰς ὕψος· βλέπει ἀκτινοβολοῦντα τὸν θρόνον τοῦ ὑψίστου, ὑπ' ἀγγέλων κυκλοῦμενον, ἀκούει τοὺς αἶνους αὐτῶν καὶ τὰς μοιρὰς, καὶ . . . ἀφύπνοῃ, εὐρισκόμενος πάντοτε ἐν τῇ φυλακῇ τῶν Ἀθηναίων.

Ἐπιτρέψατέ μοι, κύριοι, μηδὲν νὰ ἐπιφέρω σχόλιον εἰς τὸν ἀνωτέρω μόνολογον, ὃν θεωρῶ ὡς δυνάμενον ἐπαξίως νὰ ταχθῇ ἐγγὺς τῶν ὀρκιοτάτων σελίδων τῆς νεωτέρας δραματικῆς φιλολογίας, καὶ νὰ μὴ φοβῇ τὴν σύγκρισιν.

Τοιοῦτος ἐν ὀλίγοις, δι' ὀλίγων καὶ πενιχρῶν ἱσως ἀπεικονισθεὶς, ὑπῆρξεν ὡς ποιητῆς ὁ Γεώργιος Τερτσέτης: ἀληθὲς ἐθνικὸς ψάλτης, οὐ μόνον τὴν καρδίαν ἀλλὰ καὶ τὴν διάνοιαν αὐτὴν καὶ τὴν φράσιν ἔχων ἐλληνικὴν, καὶ, ὅπως ἀρχόμενος εἶπον καὶ νῦν ἀδιστακτικῶς ἐπαναλαμβάνω, ὁ γνησιώτερον ἐθνικὸς πάντων τῶν ποιητῶν τῆς νέας Ἑλλάδος.

Καταστρέφων νῦν τὸν λόγον, ἀκρίτως ἱσως καὶ κατόπιν ἐορτῆς ἀναλογίζομαι πιθανόν τινὰ δισταγμὸν πολλῶν ἐκ τῶν κυρίων ἀκροατῶν μου, ὃν ἐν ἀρχῇ μᾶλλον τοῦ ἀναγνώσματος τούτου ἔπρεπε προσφορώτερον νὰ σκεφθῶ. Εἶνε ἄρά γε πρέπων — λέγουσιν ἱσως πρὸς ἑαυτοὺς ἐξ ὑμῶν πολλοὶ — εἶνε πρέπων καὶ εὐθετος ἐν τοῖς σήμερον καιροῖς ὁ περὶ ποιητῶν καὶ περὶ ποιήσεως κριτικὸς λόγος; Δὲν ὁμοιάζομεν ἱσως, καὶ ἐγὼ ὁ λολῶν καὶ ὑμεῖς οὐ ἀκούοντες περὶ τοιούτων πρᾶγματων ἐν μέσῳ τῶν σημερινῶν καιρῶν, πρὸς τοὺς κοχλίας ἐκείνους τοῦ Αἰσώπου, οἵτινες τῶν οἰκιῶν αὐτῶν ἐμπιπταμένων αὐτοὶ ἦδον; Δὲν εἶνε ἄρά γε ἀπροσδιόνυστος ἀλλοτριολογία ἡ περὶ ποιήσεως σήμερον μελέτη, καὶ δὲν εἶνε μονοτονὸς κωμικὸν, ἐλλείποντος ἡμῖν τοῦ ἄρτου, νὰ τυρβάζωμεν περὶ τὰ τρωγᾶλια καὶ τὰ ἐπιδόρπια;

Οὐχί, κύριοι· ὡς καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ εἶπω, δὲν εἶνε, οὔτε πρέπει νὰ ᾔηνε τρωγῶλια καὶ ἐπιδόρπια δι' ἡμᾶς ὁ περὶ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ποιήσεως λόγος· ἄρτος δὲ μᾶλλον ἐπιούσιος διὰ τὰς ψυχὰς ἡμῶν πρέπει νὰ ἀνομολογῇται καὶ νὰ κηρύσσεται ἢ ἐπ' αὐτῆς ἐνδελεχῆς μελέτῃ. Καὶ σήμερον μάλιστα, ὅτε εἰπὲρ ποτε ἀνάγκην ἔχομεν νὰ ἀναστομώσωμεν τὰς καρδίαις ἡμῶν ἐν αὐτῷ τῷ καθαρῷ νόματι τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου, ὅτε αἱ ψυχαὶ ἡμῶν, περικυπτόμεναι τὰς πτέρυγας ὑπὸ ψαλίδος βαρείας, ἀνάγκην ἔχουσι νὰ μετεωρισθῶσιν εἰς αἰθέρα καθαρώτερον, δυνάμεις ἐκείθεν ἀντλοῦσιν καὶ ἐλπίδας καὶ παρηγορίαν, ἔστω ἡμῖν, οὐχὶ μόνον εὐχρηστον ὁδοῦ πάρεργον ἀλλ' ἔργον ἀληθές καὶ ἀσχόλημα ἀδιάλειπτον ἢ ἀναπόλησις τοῦ βίου ἐκείνου τοῦ ἐθνικοῦ, ἐν οἵαδῃποτε αὐτοῦ, ἐκδηλώσει, καὶ μάλιστα τῇ ποιητικῇ, τῇ ἀγνωστάτῃ πασῶν· ἔστω ἡμῖν ἡ ἱερὰ αὕτη θεωρία οἶονεὶ προκύνημα, οἶονεὶ ἀόρατος τις Κρανίου τόπος.

Διότι, κύριοι, μὴ λησμονῶμεν τοῦτο· ἐορτάζομεν μεθαύριον τὴν 25 Μαρτίου· ἀλλὰ προχθὲς μόλις ἐορτάσαμεν τὴν 19.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΤΟΡΚΟΥΑΤΟΥ ΤΑΣΣΟΥ

ΕΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΗ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ *

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΙΟΥΔΑΙΟΥ ΤΥΠΑΛΛΟΥ

ΔΣΜΑ Γ'

- 1 Μὲ ταῖς δροσιαῖς ἐπρόδαινε ἡ αὐγὴ χαριτωμένη
Μὲ μύρια τῆς παράδεισος λουλούδια στολισμένη,
Ὅταν μὲς' τὸ στρατόπεδον 'π' ἀγρυπνο ἐτοιμαζόσουν
Βοή καὶ ἁρμάτων ταραχὴ γύρω παντοῦ ἀπλωνόσουν·
Καὶ μόλις ὅλο τῆς αὐγῆς ἐφάνηκε τ' ἀστέρι
'Η σάλπινγες χαρούμενές ἀντήχησαν 'ς τ' αἴρι.
- 2 Ὁ πολεμάρχος μὲ γλυκοῦς τρόπους τοὺς ὁδηγᾷ,
Πότε τοὺς βάνει χαλινὸ πότε τοὺς ἀκολουθεῖ·
Ἔργον πλεῖον δύσκολον, παρὰ κἄνεις νὰ σταματήσῃ
Τὸ κύμα ποῦ σηκώνεται τὸ βοᾶχο νὰ κτυπήσῃ,
'Η 'ς τὸν βορειᾶν 'ν' ἀντισταθῇ ποῦ τὰ βουνὰ κλονίζει
Καὶ τὰ καράβια σύσσωμα 'ς τὴ θάλασσαν βυθίζει.

* Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Σολλόγῳ τὴν 18 Φεβρουαρίου 1877.